

Ігнатюк М. В.,

директор Наукової бібліотеки

Житомирського національного агроекологічного університету

НОВІ МОЖЛИВОСТІ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРОЕКОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Наведено оцінку, описано проблематику та нові можливості бібліотек ВНЗ агроекологічної галузі у сучасному інформаційному просторі в умовах реформи місцевого самоврядування.

***Ключові слова:** бібліотечно-інформаційне обслуговування, агроекологічна галузь, децентралізація влади, Житомирський регіон.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрний сектор України – важливий сектор національної економіки, який об'єднує такі різні види економічної діяльності, як виробництво сільськогосподарської продукції, продовольчих товарів, а також їх доставку до кінцевого споживача. Тут формується близько 17 % ВВП, він є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки [10, с. 4].

В Україні розпочалася реформа місцевого самоврядування та організації влади у регіонах, яка передбачає децентралізацію влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, формування виконавчих органів місцевими радами, розширення матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування, дієві механізми участі громадськості у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування. Зміни, які будуть внесені до Конституції України, визначають, що систему адміністративно-територіального устрою України складають адміністративно-територіальні одиниці: громади, райони, регіони [9].

19 березня 2015 р. депутати Житомирської обласної ради затвердили Стратегію розвитку Житомирської області на період до 2020 р., яка представляє область у майбутньому як промислово-аграрний регіон, що демонструє сталий економічний розвиток [11].

У 2015 р. затверджений проект концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 р. [4], в якому зазначені такі проблеми, як:

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків (внутрішнього та зовнішніх) та умови ведення бізнесу в галузі;

- недостатній рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу і поширення прогресивних технологій для практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та перспектив розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування агроекологічної галузі України у своїх наукових працях приділяють увагу такі автори: В. А. Вергунов [1, 5], Л. М. Татарчук [12], М. М. Гаврилюк, В. В. Дерлеменко, І. М. Криворучко [5], М. Ф. Кропивко [6], Ю. І. Лазоренко, М. Є. Литвенко, Г. С. Щиголь [7], О. О. Ісаєнко [3], Т. П. Медвідь [8] та інші. Однак, політичні та економічні зміни, що відбуваються останнім часом в Україні, змушують наукове співтовариство шукати нові шляхи розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування агроекологічної галузі України.

Метою статті є дослідження основних проблем та визначення нових можливостей бібліотек ВНЗ агроекологічної галузі України у сучасному інформаційному просторі в умовах реформи місцевого самоврядування щодо децентралізації влади (на прикладі Житомирського регіону).

Виклад основного матеріалу дослідження. Доцільно ввести поняття «Поширення агроекологічних знань», якого не було в бібліотечно-інформаційній терміносистемі.

Поширення агроекологічних знань – це діяльність, спрямована на передачу користувачам спеціально відібраної достовірної, науково обґрунтованої і апробованої інформації, що враховує національну та регіональну специфіку, необхідну для забезпечення ефективного виробництва й реалізації конкурентоздатної та якісної продукції з урахуванням мінімізації, пов'язаної з таким виробництвом негативного впливу на екологічний стан довкілля і здоров'я людини.

Головні завдання поширення агроекологічних знань:

- вивчення (з метою формування культури запитів) працівників агроекологічних підприємств, фермерських і присадибних господарств, студентів та аспірантів, які опановують спеціальності сільськогосподарського напрямку, – як користувачів агроекологічних знань;
- пошук необхідної користувачам інформації і групування її з представленням у найдоступнішому для сприйняття вигляді;
- створення ефективного середовища для поширення агроекологічних знань з науково-дослідницької у практичну площину;
- організація для користувачів доступу до інших галузей знань (поза межами агроекологічної галузі);
- пропаганда агроекологічних знань.

Найбільш економічно ефективним способом розповсюдження агроекологічних знань є сільськогосподарське консультування через спеціальні інформаційно-консультаційні служби.

Бібліотеки агроекологічного профілю повинні стати системотворчим елементом сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб.

Використання потенціалу бібліотек агроекологічного профілю як найважливішої частини сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб для розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні дозволить забезпечувати користувачів достовірною, науково обґрунтованою і апробованою інформацією, що враховує національну та регіональну специфіку.

Регіональна специфіка Житомирського регіону відображена в Стратегії розвитку на період до 2020 р. (далі – в Стратегії) [11]. Населення регіону обслуговує 930 бібліотек, у тому числі 796 у сільській місцевості [11, с. 48].

Програмні індикатори та показники, закладені в Стратегії, передбачають:

- розширення / створення точок доступу до мережі Інтернет у селах, селищах та малих містах (сільських та селищних радах, школах, бібліотеках, будинках культури) [11; с. 125];
- надання можливості доступу через Інтернет до унікальних для міст послуг музеїв, театрів, бібліотек, медичних центрів, університетів тощо [11; с. 141]; модернізація мережі бібліотек шляхом її інформатизації та формування єдиної електронної бібліотеки, використання ресурсу бібліотек для створення мережі розширених центрів надання культурних, освітніх та інших послуг (міні-кінотеатр, доступ до Інтернету, безплатні друковані видання, семінари та навчання тощо), поширення в сільській місцевості та малих містах надання бібліотечних послуг з використанням Інтернету [11; с. 148]; стимулювання співробітництва між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами регіонів [11; с. 142]; удосконалення регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, зокрема створення регіональної мережі наукових, технологічних та індустріальних парків, а також системи правової, кадрової та інформаційної підтримки інноваційної діяльності; розвиток науково-інноваційного співробітництва державного та недержавного сектору науки, вищих навчальних закладів і наукових установ з реальним сектором економіки [11; с. 143].

Більшість бібліотек агроекологічного профілю Житомирщини входять в Об'єднання сільськогосподарських бібліотек. Головною

бібліотекою Об'єднання та його науково-методичним центром є Наукова бібліотека Житомирського національного агроекологічного університету (ЖНАЕУ). Наразі до територіального Об'єднання входить 10 сільськогосподарських бібліотек технікумів, коледжів, науково-дослідних установ, структура Об'єднання представлена на рис. 1.

Рис. 1. Структура Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону

Бібліотечно-інформаційне обслуговування агроекологічної галузі Житомирського регіону в умовах реформи місцевого самоврядування при децентралізації влади наразі стикається з наступними проблемами:

- недостатність бюджетів громад Житомирського регіону для повноцінного фінансування сільськогосподарських бібліотек, розташованих на її території;
- підвищення ризику закриття філіалів сільськогосподарських бібліотек за рахунок збільшення адміністративно-територіальних одиниць;
- зміна сформованих раніше систем міжбібліотечної взаємодії у зв'язку з передбачуваним закриттям філій сільськогосподарських бібліотек.

За класифікацією О. Ісаєнка, Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирщини слід розглядати як корпоративну бібліотечно-інформаційну систему, комбіновану за галузевими (агроекологічна галузь) і адміністративно-територіальними (Житомирський регіон) ознаками [3, с. 113–119].

Інтеграція електронних науково-інформаційних ресурсів агроекологічної галузі Житомирського регіону для забезпечення корпоративного бібліотечно-інформаційного обслуговування в об'єднаному бібліотечно-інформаційному просторі Житомирщини

дозволить вирішити виникаючі в умовах реформи місцевого самоврядування при децентралізації влади проблеми, а також виконати для сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону програмні індикатори та показники, встановлені в Стратегії.

Можна визначити наступні перспективи бібліотечно-інформаційного обслуговування агроекологічної галузі Житомирського регіону в умовах реформи місцевого самоврядування щодо децентралізації влади:

- поширення взаємодії бібліотек Об'єднання зі створення власних баз даних та організація доступу до передплачених міжнародних баз даних: Scopus – бібліографічна і реферативна база даних, яка індексує наукові видання з технічних, медичних та гуманітарних наук; EBSCO – база даних, яка включає повні тексти з сільського господарства і суміжних галузей знань; FSTA – база даних з продовольства і технологій; SciTech – база даних повнотекстових матеріалів і бібліографічних записів з технічних та прикладних наук; CAB Abstracts – база даних, яка включає бібліографічні записи і реферати на документи сільськогосподарської тематики; AGRIS – база даних з сільськогосподарських наук і технологій; AGRICOLA – база даних реферативних матеріалів із сільського господарства і суміжних галузей знань.
- поповнення зведеного електронного каталогу;
- удосконалення електронної доставки документів (ЕДД);
- формування Інституційного репозитарію (електронного архіву);
- організація корпоративного виконання бібліотечної віртуальної довідки;
- формування електронного архіву виконаних довідок;
- поширення взаємодії з іноземними сільськогосподарськими бібліотеками та їх об'єднаннями (наприклад, ІРБІС-корпорація) [2, с. 166].

Так, з грудня 2014 р. Головною бібліотекою Об'єднання спільно з Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою НААН України, бібліотекою будівельного коледжу ЖНАЕУ та бібліотекою Житомирського агротехнічного коледжу було організовано зведений каталог як приклад реалізації функціонування ІРБІС-корпорації, який розміщено на сайті бібліотеки ЖНАЕУ в розділі «Електронний каталог».

Кооперація сільськогосподарських бібліотек у комплектуванні документами є надзвичайно важливою і фактичною основою для функціонування Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону і корпоративного використання документально-інформаційних ресурсів в умовах недостатності бюджетів громад Житомирського регіону для повноцінного фінансування

сільськогосподарських бібліотек, розташованих на її території. Так, зміни, що вносяться до Конституції України, у статті 142 дають можливість об'єднання коштів бюджетів територіальних громад для виконання спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створення для цього відповідних органів і служб [9, с. 5].

Наразі бібліотеки Об'єднання використовують ЕДД методом одержання замовлень та доставки копій документів електронною поштою. Форма-замовлення і її зразок доступні на сайті Головної бібліотеки в розділі «Послуги та сервіси», підрозділі «Електронна доставка документів». У 2015 р. понад 250 користувачів бібліотек Об'єднання замовили документи через інтерактивну web-форму.

Інституційний репозитарій є частиною загальної електронної бібліотеки Об'єднання, складовою інтегрованої інформаційної системи агроекологічної галузі Житомирського регіону.

Основне призначення Інституційного репозитарію – накопичення, систематизація та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукової спільноти, надання відкритого доступу до них засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства. Головна бібліотека Об'єднання, як його науково-методичний центр, зареєструвала електронний архів у 5 довідниках та реєстрах репозитаріїв відкритого доступу: Directory of Open Access Repositories, Registry of Open Access Repositories, OpenAIRE, Ranking Web of Repositories. За даними Ranking Web of Repositories від Webometrics – міжнародного рейтингу репозитаріїв – у липні 2015 р. електронний архів ЖНАЕУ зайняв 36-е місце в Україні та 1692 з 2275 репозитаріїв світу. Станом на 01.11.2015 р. у репозитарії розміщено 2641 документ.

Організація корпоративного виконання бібліотечної віртуальної довідки є наступним логічним кроком діяльності Об'єднання. Беззаперечною перевагою такого сервісу як для користувачів, так і для всіх учасників бібліотечного об'єднання є формування електронного архіву виконаних довідок, який відкриває широкі можливості для швидкого і якісного виконання дистанційних запитів користувачів. На сайті Головною бібліотеки Об'єднання електронний архів виконаних довідок, який почав формуватися з травня 2015 р., включає понад 30 записів.

У 2015 р. для прискорення бібліотечно-інформаційного обслуговування було впроваджено сервіс «Живий чат», за допомогою якого користувачі бібліотек Об'єднання в інтерактивному режимі отримують відповіді у чергового бібліотекаря. Сервісом вже скористалися понад 150 користувачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, дослідження проблематики та перспектив розвитку бібліотек ВНЗ агроєкологічної галузі України у сучасному інформаційному просторі, в умовах реформи місцевого самоврядування, є актуальним питанням, вирішення якого дозволить знизити негативний вплив таких чинників: недостатній рівень фінансування сільськогосподарських бібліотек, ризик втрати інформаційних ресурсів та документів в агроєкологічній галузі при злитті або закритті сільськогосподарських бібліотек під час проведення реформи. Наразі для Житомирського регіону головною частиною середовища поширення агроєкологічних знань є Об'єднання сільськогосподарських бібліотек як корпоративна бібліотечно-інформаційна система, комбінована за галузевою та адміністративно-територіальною ознаками.

Список використаних джерел

1. Вергунов В. А. Інноваційна діяльність – запорука успішного розвитку вітчизняних наукових сільськогосподарських бібліотек / В. А. Вергунов // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 3–7.

2. Ігнатюк М. Перспективи бібліотечно-інформаційного забезпечення агроєкологічної галузі зарубіжних учасників міжнародної ІРБІС-корпорації бібліотек агроєкологічного профілю / М. Ігнатюк // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2014. – Вип. 40. – С. 164–170.

3. Ісаєнко О. Завдання, головні напрями та модель корпоративного бібліотечного інформаційного обслуговування / О. Ісаєнко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Вип. 23. – С. 107–121.

4. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 року [Електронний ресурс] : проєкт. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>. – Назва з екрану. – Перевірено: 20.08.2015.

5. Концепція розвитку сільськогосподарських бібліотек України / Укр. акад. аграр. наук ; Від-ня регіон. центрів наук. забезп. АПВ, ДНСГБ ; М. М. Гаврилюк, В. А. Вергунов, В. В. Дерлеменко, І. М. Криворучко. – К. : ДНСГБ, 2005. – 4 с.

6. Кропивко М. Ф. Концептуальний підхід до розвитку мережі сільськогосподарських дорадчих служб / М. Ф. Кропивко // Теорія і практика інноваційно-консультаційної діяльності : зб. ст. міжнар. школи-семінару. – К., 2010. – С. 15–20.

7. Лазоренко Ю. І. Науково-методична робота в системі сільськогосподарських бібліотек України: сучасний стан та перспективи /

Ю. І. Лазоренко, М. Є. Литвенко, Г. С. Щиголь // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 3. – С. 22.

8. Медвідь Т. П. Розвиток сільськогосподарської науки як передумова і мотивація змістових змін робочих таблиць класифікації / Т. П. Медвідь // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2013. – Вип. 37. – С. 71–84.

9. Постанова про включення до порядку денного другої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) і про його направлення до Конституційного Суду України [Електронний ресурс] : проект. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55967&pf35401=352145>. – Назва з екрану. – Перевірено: 20.08.2015.

10. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, В. О. Скороход ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.

11. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oda.zt.gov.ua/images/PDFs/strategia_2020.pdf. – Назва з екрану. – Перевірено: 20.08.2015.

12. Татарчук Л. М. Електронний каталог Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН : інструкт.-метод. посіб. із створення, використання та розбудови віртуальної (цифрової) галузевої б-ки / Л. М. Татарчук ; Укр. акад. аграр. наук, ДНСГБ. – К. : ДНСГБ, 2009. – 34 с.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2015.

Игнатюк М. В.

Научная библиотека

Житомирского национального агроэкологического университета

Новые возможности библиотек высших учебных заведений агроэкологической отрасли в современном информационном пространстве

Приведена оценка, описана проблематика и новые возможности библиотек вузов агроэкологической отрасли в современном информационном пространстве в условиях реформы местного самоуправления.

Ключевые слова: библиотечно-информационное обслуживание, агроэкологическая отрасль, децентрализация власти, Житомирский регион.

Ignatiuk M.

Scientific Library,

Zhytomyr National Agroecological University

New possibilities of libraries of higher educational establishments of agroecological branch in the modern informative space

An estimation is given, the range of problems and new possibilities of libraries of higher educational establishments of agroecological branch in the modern informative space in the conditions of reform of local self-government are described.

Keywords: *library-information service, agroecological branch, decentralization of power, Zhytomyr region.*